

EDUCAȚIA ADULȚILOR

UTILIZAREA STANDARDELOR OCUPAȚIONALE LA ELABORAREA PROGRAMELOR DE FORMARE PROFESIONALĂ CONTINUĂ

Liliana POSTAN

Catedra Științe ale Educației

The vocational standards are a very important informational source for the development of permanent professional training.

From the perspective of andragogical paradigm of motivation of learning, the vocational standards represent the futurological dimension of the longitudinal pattern of motivating the adults. According to this pattern, the training programs, developed on the basis of vocational standards, stimulate the motivation of adults to learn.

The article forwards some methodological suggestions with regard to the development of permanent professional training based on vocational standards.

Standardele ocupaționale/de pregătire profesională sunt o sursă valoroasă de informare pentru elaborarea programelor de formare profesională continuă.

Examineate din perspectiva paradigmei andragogice de motivare a învățării, standardele ocupaționale prezintă dimensiunea viitorologică a modelului longitudinal de motivare a adulților. Potrivit acestui model, programele de formare elaborate în baza standardelor ocupaționale/de pregătire profesională stimulează motivația adulților de a învăța, deoarece formabilii:

- cunosc nivelul proiectat al creșterii personale;
- își monitorizează și evaluează propriile performanțe;
- sunt motivați prin obținerea succesului și dezvoltarea interesului pentru învățare;
- trăiesc sentimentul competenței adecvate (competitivitate).

Dezvoltarea standardelor naționale și validarea lor, împreună cu certificarea competențelor, constituie preocupări majore ale politicilor de formare și reconversie socială dezvoltate de țările comunității europene. Astfel, problema standardizării în educația adulților este importantă atât la nivel strategic, cât și la nivel tactic.

Standardele trebuie să fie recunoscute de societate prin consens la nivel național, iar responsabilitatea pentru asigurarea legăturii dintre ele îi revine Ministerului Educației și Tineretului și Ministerului Economiei și Comerțului. Această cerință corespunde principiului osmozei în educația adulților promovat de Memorandumul privind învățarea pe parcursul vieții.

Actualmente, în Republica Moldova drept reper informativ pentru elaborarea programelor focusate pe standardele profesionale servește Clasificatorul ocupațiilor din Republica Moldova - ediție oficială ce oferă descrieri succinte a sectoarelor economice, a domeniilor ocupaționale și a ocupațiilor / profesiilor*.

În general, se disting două categorii de standarde naționale: *ocupaționale* și de *formare profesională*.

Standardele ocupaționale au un dublu scop: să servească evaluării și certificării pe bază de competențe și să furnizeze informațiile necesare proiectării standardelor de formare profesională. Ele sunt valabile atât pentru formarea profesională inițială, cât și pentru formarea profesională continuă. Un standard ocupațional

* De exemplu, descrierea grupei majore 23, specialiști în sfera învățământului: „Specialiștii de calificare înaltă din sfera învățământului cercetează, elaborează, perfecționează concepții, noțiuni și metode în domeniul pedagogiei, realizează aplicarea acestora în practică și predarea cunoștințelor teoretice și practice la diferite niveluri.

Obligațiunile lor constau în predarea cunoștințelor în diferite domenii ale științei și instruirea practică la diferite niveluri; elaborarea manualelor și recomandărilor metodice; efectuarea cercetărilor științifice în scopul elaborării și perfecționării concepțiilor, noțiunilor și metodelor pedagogice; consultarea în probleme de predare; elaborarea și aplicarea în practică a metodelor speciale de instruire a persoanelor cu handicap; propagarea cunoștințelor; inspectarea activității instituțiilor de învățământ de diferite niveluri.

furnizează date care pot fi folosite în trei mari domenii ale formării: 1) determinarea obiectivelor de referință; 2) elaborarea conținutului programului de formare; 3) stabilirea criteriilor și metodelor de evaluare a competenței.

Standardele ocupaționale și evaluarea bazată pe acestea permit diferite abordări ale proiectării activităților educaționale pentru adulți. Principala preocupare constă în faptul ca programul de formare să ducă la dobândirea *competențelor* menționate în standard. Astfel, structurat pe baza unor secvențe logice de învățare sau flexibil, programul de formare va contribui la dezvoltarea capacității unei persoane de a utiliza, a combina și a transmite cunoștințele teoretice, deprinderile practice și atitudinile specifice pentru a realiza activități la locul de muncă la nivelul calitativ cerut.

În aspect motivațional, programul de formare elaborat în baza standardelor ocupaționale stimulează interesul-atitudine ca formațiune motivațională a structurii motivelor învățării la vârsta adultă și satisface nevoile actuale ale adultului de a învăța.

Standardele de formare profesională derivă din standardele ocupaționale, stabilesc conținuturi, criterii de organizare a formării profesionale și servesc pentru proiectarea programului de formare.

Orice program de formare a adulților este elaborat în baza unei concepții asupra învățării la vârstele adulte. S.Zmeiov insistă asupra sintagmei „tehnologii de învățare a adulților” și propune „modelul andragogic de învățare la vârstele adulte”. Modelul include câteva etape: diagnosticarea psihoandragogică a formabililor; planificarea procesului didactic, crearea condițiilor pentru realizarea procesului didactic, desfășurarea procesului didactic, evaluarea procesului și rezultatelor învățării și corectarea procesului didactic [1].

R.Dave optează pentru strategii și metodologii plurinivelare de organizare curriculară, din perspectiva educației permanente a învățământului atât pe verticală, prin articularea ciclurilor vieții cu cele ale învățării (formale, informale, obligatorii, opționale etc.), cât și pe orizontală, prin articularea domeniilor educației (fizic, cognitiv, afectiv-motivațional, sociomoral, cultural etc.), conținuturilor, formelor, metodelor etc. într-o concepție integral-sistemică și evolutivă [2].

J.Kidd tratează întregul proces de învățare ca pe o tranzacție care implică cel puțin cinci elemente: cel care învață, instructorul, grupul, cadrul sau situația, obiectul de studiu și o succesiune a trei etape: planificarea conținutului învățământului, instituirea situației de învățare și evaluarea [3].

În general, proiectarea programelor de formare a adulților mult timp n-a avut un caracter sistemic. Actualmente, situația s-a schimbat spre bine. Unii cercetători cum ar fi Roger Mucchielli, Malcolm Knowles, Virginia Griffin, Robert Mager, Ralph W.Tyler, Robert Gaghe, Urbanczyk Franciszek, Ramona Palos, Simona Sava au abordat problemele proiectării programelor de formare a adulților, utilizând diferite denumiri ale acestora: programe de învățământ, curs sau proiect de dezvoltare.

Discuțiile curente privind structurarea formării profesionale a adulților și asigurarea calității și transparenței acesteia se centreză din ce în ce mai mult pe problema standardizării și modularizării procesului didactic. Atât standardul ocupațional, cât și modulul sunt considerate principii organizatorice, didactice și metodologice ale formării profesionale a adulților.

Proiectarea programelor de formare profesională în baza standardelor ocupaționale se realizează în cadrul a două concepte – cel de *competență* și cel de *eficiență*. Aspectele-cheie ale procesului de proiectare sunt analiza ocupațională și analiza nevoilor resurselor umane și evaluarea performanțelor.

În cazul inexistenței standardelor ocupaționale pentru o anumită ocupație se procedează la analiza ocupațională și se elaborează standardul de pregătire profesională pentru ocupația respectivă. El trebuie să conțină minimum trei componente care se referă la angajare–învățare–evaluare (ce trebuie să poată face absolventul programului la locul de muncă, ce trebuie să învețe pentru a fi eficient, cum se evaluează ceea ce a învățat și poate să facă la locul de muncă).

Evaluarea efectuată în raport cu standardele ocupaționale se face bazându-se pe criteriile de realizare ce-rute la locul de muncă și specificate în standardele ocupaționale respective. Realizată la începutul programului de formare, evaluarea identifică nevoile de formare. Zoltan Bogathy propune următoarea „ecuație a nevoilor de instruire” [4].

$$N.I. = E.P. - E.S.O.*$$

Formula implică trei perspective de analiză: individul – cu interesul-atitudine, aspirațiile și experiența de care dispune; postul pe care-l ocupă – cu cerințele, dar și cu oportunitățile de dezvoltare pe care le oferă; organizația – cu perspectivele și prioritățile sale, ajustând conținuturile postului, pregătind persoanele care le

* N.I. – nevoi de instruire; E.P. – exigențele postului; E.S.O – exigențele schimbării la nivel de organizație.

ocupă (Cole, 2000). Informațiile obținute în urma acestor analize oferă o perspectivă de ansamblu asupra nevoilor de instruire, a resurselor disponibile și a contextului de implementare a programului de formare.

După cum am menționat mai sus, principala preocupare a elaboratorilor de programe de formare elaborate în baza standardelor ocupaționale este proiectarea și aplicarea tehnologiilor didactice ce conduc la dobândirea *competențelor* menționate în standard.

Competența-standard este un model funcțional al competenței proiectate ($C_{pr. r}$) și se compune din suma competenței actuale a formabilului ($C_{act. a}$) și a cunoștințelor, competențelor, atitudinilor noi ($C.C.A_{noi}$) care urmează a fi dobândite de formabil în procesul didactic:

$$(C_{pr. r} = C_{act. a} + C.C.A_{noi}).$$

În această ordine de idei, transcrise din limbajul psihologic în cel andragogic, nevoile de instruire ale angajatului și ale organizației se convertesc în cunoștințe, competențe, atitudini ce urmează a fi căpătate de formabil pentru a-i „stinge” nevoile actuale, homeostatic determinate și a-i asigura competitivitatea profesională.

Standardul ocupațional este un document de referință pentru aprecierea competitivității, de aceea în aspect motivațional, principiul proiectării programelor de formare profesională în baza standardelor este unul superior principiului nevoilor sau așteptărilor. Programele elaborate în baza standardelor ocupaționale abordează *potențialul de autodezvoltare (autodirijare, autoformare)* al factorilor activi ai procesului de învățare și se sprijină pe caracteristicile „neliniare” și „desentropice” ale lumii moderne. Printre factorii ce stagnează creșterea entropiei interioare a subiecților procesului de formare menționăm dezvoltarea culturii lor reflexive, dar și „urmărirea propriilor performanțe”, și „trăirea situațiilor de succes”.

Tehnologia elaborării conținutului unui program de formare

Pentru elaborarea conținutului programului de formare, în primul rând, trebuie analizate informațiile din standardul ocupațional. Potrivit unor surse metodologice în domeniu, cel care elaborează programul poate să interpreteze și să completeze standardul cu detaliile necesare. Conținutul programului trebuie să fie elaborat de specialiști în domeniu, privind subiectele conținute în modulul respectiv, care raportează cunoștințele proprii la cerințele specificate în standardul ocupațional.

Pentru a elabora conținutul programului de formare profesională, e necesar să ne referim la următoarele informații conținute în standardul ocupațional [5]:

Activități	Acestea sunt specificate în unitățile și elementele de competență. Conținutul programului trebuie să conducă la însușirea acestor activități și deprinderi.
Rezultatele activităților	Se referă la rezultatele așteptate de la o persoană în urma realizării activităților menționate în standard (unitate). Se regăsesc în titlul unității, elementelor și sunt detaliate în criteriile de realizare.
Condiții	Se referă la condițiile în care se formează competența. Această parte a conținutului programului se identifică apelând la gama de variabile ale unității de competență.
Cunoștințe	Cunoștințele teoretice care trebuie furnizate prin programul de formare sunt menționate în ghidul de evaluare a unității de competență, iar specificul și gradul detalierii rezultă din examinarea conținutului unității. De aici rezultă cunoștințele necesare unei persoane pentru a realiza competent activitățile descrise în unitate.
Factori de performanță / calitate	Factorii de performanță /calitate sunt indicații referitoare la cât de bine o persoană trebuie să realizeze activitățile menționate pentru a obține rezultatele așteptate. De regulă, se exprimă la modul general și se regăsesc în criteriile de realizare.
Judecată și raționament	Această informație se referă la raționamentul pe care trebuie să-l facă o persoană pentru a realiza activitățile menționate în unitatea de competență pentru a atinge nivelul calitativ prevăzut în criteriile de realizare.

Un program poate conține una sau mai multe *activități de învățare* (exerciții practice sau exemple) proiectate conform următoarelor principii:

- activitățile de învățare trebuie să implice participantul într-o varietate de experiențe de învățare activă;
- conținutul activităților de învățare trebuie să reflecte cerințele standardului ocupațional și să corespundă obiectivului de referință identificat;
- activitățile de învățare trebuie selectate astfel, încât formabilul să aibă conștiința faptului că face un lucru care se relaționează direct cu competența care și-o formează;
- secvențialitatea activităților de învățare trebuie structurată de la simplu la complex; de la teorie la practică, dar și de la practică la teorie;
- activitățile de învățare trebuie să ofere participanților posibilitatea optării pentru modul de învățare cel mai adecvat vârstei și predispozițiilor sale.

Programele de formare focusate pe standardele ocupaționale se elaborează conform algoritmului:

Competență – Obiectiv de referință – Activitate de învățare – Metode didactice

Modelul analizat este parte a unei politici complexe de ridicare a nivelului de competitivitate a resurselor de muncă, capabile să răspundă exigențelor actuale ale pieței muncii. Pentru a fi aplicat pe scară largă în procesul de formare profesională continuă, modelul analizat urmează a fi recunoscut ca unul eficient în aspect funcțional și didactic și susținut prin dezvoltarea standardizării ocupaționale.

Referințe:

1. Змеёв С.И. Андрагогика и образование взрослых: основные понятия и термины. Понятийный аппарат педагогики и образования. Изд. 2-е. - Екатеринбург, 1996.
2. Dave R.H. (coord.). Fundamentele educației permanente. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1992. - 430 p.
3. Kidd James Robbins. Cum învață adulții. - București: Editura Didactică și Pedagogică, 1981. - 347 p.
4. Bogathy Zoltan (coord.). Manual de psihologia muncii și organizațională. - Iași: Politom, 2004, p.229-244.
5. www.cnfpa.ro

Prezentat la 03.12.2008